

Koščena miza.

Lepa je bila Repnikova hiša. Verjemite mi, da take ni bilo v devetih župnijah.

Zato je bil pa tudi nje gospodar Repnik ponosen. Gledal je prezirljivo po drugih hišah v vasi, dasi to ni bilo lepo.

„Kje je moji hiši enaka?“ se je pohvalil včasih.

Bila je njegova hiša v dvoje nadstropij. Prostorna je bila. Njena okna so bila visoka in široka.

V čveterokotniku so ograjali hlevi in skednji z lepim, belim peskom posuto dvorišče, na katerem se je košatil petelin in pel, da se je čulo v devet vasi.

Purani in race, kokoši in gosi, vse je bilo združeno na Repnikovem dvorišču.

Da bi izpopolnil svojo perotnino, je kupil Repnik tudi pava. Ponosno se je šopiril s svojim košatim, bliščečim repom po strehah in drugem pohištvu.

Iz šole gredočim otrokom je pav vsakokrat vzbujal tihe in glasne želje, da bi mu odpalo vsaj eno pero iz repa. Saj se tako lepo nosi za klobukom.

Repnikovi hlevi so bili polni vsakovrstne lepe živine. Nihče se ni mogel ponašati s tako.

Prijetna zelena trta se je vila po hišnem zidu navzgor. Spomladi je radovedno silila skozi okno, da je zrla bogastvo Repnikovo.

O, Repnik je bil lahko ponosen. Pa naj bi bil ponosen. A v svoji ošabnosti je bil trdosrčen, neusmiljen in povrh zapravljiv.

I.

Pred hišo je hodil Repnik gori in doli ter oblastno držal obe roki v žepih.

Po cesti sta se pridrvili dve kravi, in za njima jokajoč pastir.

Jezno se je zaiskrilo gospodarjevo oko.

„Ali ti že nisem stokrat rekel, da mi ne pojaj živine in ne goni tako kmalu domov?“

Stopil je na dvorišče, vzel hlapcu bič iz rok, prijel pastirja, pa je zažvižgal bič po zraku in po pastirju.

„Oče, saj jih nisem pojaj! Tudi domov nisem mislil še prignati, pa so mi ušle!“

Repnik ni poslušal pastirja. Z bičem ga je obdelaval dalje.

„Ti nesnaga grda! Da bi mene ne ubogal! — Na, jaz ti že pokažem.“

In pel je bič dalje . . .

Ko si Repnik ohladi jezo, požene pastirja nazaj na pašo, dasi je bilo že blizu poludneva; sam pa moško krene proti vaški gostilni, da ga za kosilo spije kozarec.

Repnik je rad zahajal v gostilno, zakaj tam je dobil tovarišev za igro. In tam se je igralo po cele noči.

„Repnik tako lahko dela“, je večkrat dejal v družbi.

Veliko se je ondi stavilo, in Repniku je obraz včasih pobledel, ko je izgubljal pogosto svoto za svoto zapored. A zmodrilo ga ni.

Dan za dnevom je zahajal k igri, pa saj je imel tudi za kaj igrati.

Malo se mu je poznalo, če je v enem večeru pustil igralcem stotak ali pa še več.

„Vsega imam dovolj!“ je vinjen kričal. „Največ davkov plačujem jaz, Repnik! Največ zemljišča imam jaz, Repnik! E, še vsega preveč! Le koščene mize mi še manjka. Na to še mislim! Pa si jo res naročim, da bodo ljudje videli, kaj zmore Repnik.“

„Česa pa ti nimaš?“ so ga resnobno in hudomušno spraševali družabniki. „Če nima nihče, ti imaš!“

In Repniku je to hvalisanje ščegetalo srce.

„Še koščeno mizo, še tisto, potem pa, potem! Le zato, da bodo ljudje videli, kaj zmore Repnik“, je kričal.

Vreča pa, če je še tako polna, se izprazni, če samo ven jemljemo, pa ne devamo tudi vánjo.

In Repniku je tudi včasih in tihem pravila pamet; „Veš, Repnik, premoženje se krči, kaj krči — v dolgove že ležeš!“

In takrat je Repnik sklenil, da ne bo več tako živel, da ne bo več tako visoko igral. Pa navada je — saj veste — železna srajca.

II.

Tam za vasjo v napol podrti koči je stanoval krojač Navré z obilo družino.

Pet otrok se je tiščalo k mrzli peči in si huhalo v prezeble ročice. Saj je bila zunaj huda zima, v peči pa nič ognja.

Žena je sedela pri kolovratu in predla za Repnikove.

Bleda njena lica so govorila bolj glasno kot vsaka beseda o pomanjkanju in bedi, pa tudi o bolezni, ki se je je prijemala.

Mož je sedel ob mizi in si podpiral z rokama skrbipolno glavo.

„Idi vendar k njemu in ga poprosi, naj počaka vsaj do pomladi!“ izpregovori žena.

„Oh, Ana! Težek mi je ta korak! Pa, saj ne bo nič pomagalo. Da, ko bi imel Repnik kaj srca! Na kolenih bi ga prosil; pa kaj, ko bo zaman! Nagnal me bo iz hiše, tako ti povem, Ana, a čakal ne bo!“

„Moj Bog, ali mu je taka sila? To bajto bo podrl — in kaj bo imel od tega? Streho bo vzal nama in otrokom, a zaleglo mu ne bo nič.“

„Tudi jaz to dobro vem, pa kaj, ko si ne dá nič, pa kar nič do-povedati!“

Od peči je prilezel najmlajši otrok k materi, se ljubeznivo zavil v njen predpasnik, pa tako proseče gledal materi v obraz, da se ji je udril potok solzá.

„Oh, ljubi moj otrok! Saj vem, kaj bi rad! Lačen si! Ti nedolžna stvar božja, lačen si, pa tvoja mama ti nima ničesar dati. Le počakaj, Lojzek, takoj bom šla zakurit in skuhala bom krompirja!“

Pobožala je nedolžnega otroka, pa mu zakrila z roko oči, ker ni mogla gledati teh dveh milih zvezdic tako žalostnih, tako prosečih . . .

Vstala je in oče tudi.

„Vendar hočem poizkusiti, klečé ga hočem prositi, morda ga le omečim. Če ne, pa nam Bog pomagaj!“

„Le zaupaj vanj, Lovro! On nas ne bo zapustil!“

Oče je odšel, mati pa je solznih oči iskala po omari in dobila še šest krompirjev, da jih skuha lačnim otrokom . . .

* * *

Zunaj je bil silen mraz. Burja je tulila, in sneg je naletaval tako leden, tako rezek.

Lovro je korakal počasi proti Repnikovini.

Vse je bil premislil, kako hoče govoriti, kako prositi, da omeči trdosrčnega upnika. In prišel je pred Repnikovo hišo.

Zeblo ga je, in mraz ga je stresal tembolj, ker je bil v negotovosti, kaj mu poreče Repnik.

Nekoliko postoji, kot bi premišljal, naj li vstopi ali ne . . .

Na dvorišču se je oglasil Repnik in grdo psoval hlapca.

Iz kuhinje je stopila žena Repnikova in dekla. Obe sta bili objokani. „Slabo sem zadel“, si zašepeče Lovro. „Repnik je danes slabe volje.“

„Kaj bi rad, Lovro?“ ga ogovori prijazna gospođinja.

„Mati, vi ne veste, kako se nam godi. Jaz z vso družino to izkušam“, žalostno spregovori Lovro.

„O, razumem te!“

„In prišel sem danes“, nadaljuje Lovro tresoč se mraza, „prišel sem danes prosit očeta, naj bi potrpele z menoj vsaj do pomladi. Natančno z obrestmi jim vrnem, a sedaj ne morem, nimam!“

„Kaj pa ti tukaj?“ oglesi se nekdo izza ogla.

Z dvoriščča stopi Repnik.

„Prinesel si menda že svoj dolg! No, tako je prav!“

Žalostno, proseče pogleda gostač.

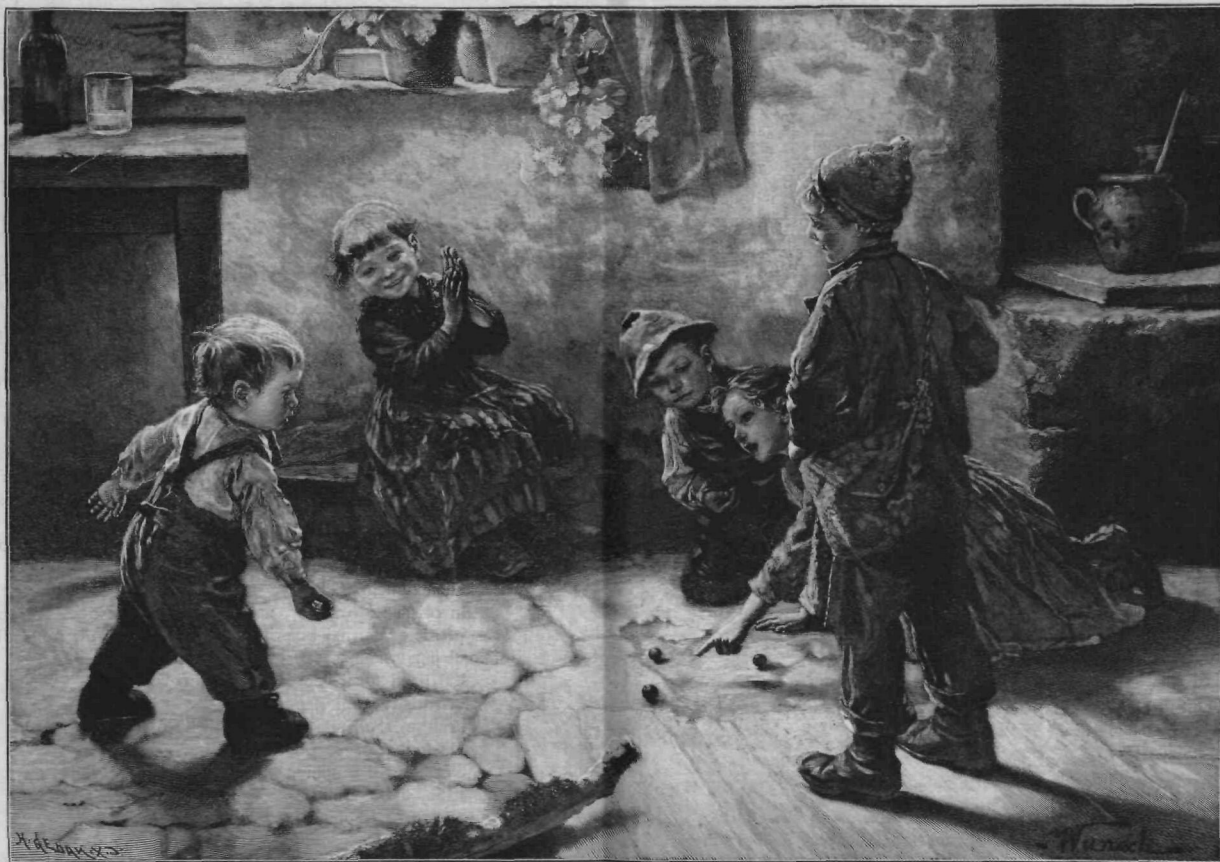
„Oče, potrpi ž njim“, se oglesi mati. „Saj vidiš, da revež ne more in nima. Saj ti bo vrnil!“

Jeze so se Repniku izbulile oči.

„Molči, molči, jezik!“

Bled je stal Lovro v veži. Videl je, da bo vsaka beseda zastoj. Niti besedice ni mogel izpregovoriti. V grlu ga je dušilo. Pomočijo se mu oči. Nevedé, kaj dela, se zgrudi na kolena pred Repnika.

„Oče, ne meni, mojim ubogim lačnim otrokom prizanesite in moji bolni ženi! Saj ne prosim zase. Sam rad umrem, če treba, samo otrok ne morem gledati lačnih, samo obupnih pogledov žene ne morem prenašati . . .“

Spomladanska igra.

Repniku so se jeze vrtile oči.

Prišel je ravno iz gostilne, kjer je veliko zaigral. Bil je jezen in vinjen. V očeh so se mu kresale strele.

„Pojdi z mano, Lovro!“ Nič drugega ni rekel. Obrnil je hrbet in ponosno korakal v sobo.

Up je zažarel Lovru v srcu. Sledil je Repniku.

Prijetna gorkota mu je objela zamrle ude.

Repnik je sedel v naslonjač. Satansko veselje je imel, da je rad zaničeval reveža in se pasel ob njegovih mukah.

„No, Lovro! Ni li prijetno moje stanovanje?“

„Oče, vam je pač dobro in Bog daj, da bi vam bilo vedno boljše!“

„Dobro, praviš mi je! No prav! Veš, kaj mi manjka? Koščene mize. V glavo sem si vbil, da si jo kupim, magari če . . . Mislil sem si, da prineseš ti stari dolg. Zdaj pa poslušaj! Z družino vred te vržem na cesto, če mi v treh dneh ne plačaš dolga. Ne uideš mi pa ne, toliko ti pa povem, jaz, Repnik.“

„Oče, prav vse vam vrnem . . . samo . . .“

„Molči mi!“

Lovro je obupno vzdihnil.

„Bog vas ne kaznuj, oče! Da bi vam koščena miza, radi katere pehate celo družino v bedo in nesrečo, da bi vam taka miza nikdar ne presedala! Pa srečni!“

Odšel je z obupom v srcu.

Repnik pa se je zakrohotal, legel in zaspal . . .

* * *

Tri dni po teh dogodkih je šel Lovro s svojo družino po vasi.

Mati, vsa prepadena, je peljala dvoje otrok, oče pa dvoje in enega je nesel v naročju.

Vsem je gledal obup z obrazov.

Burja je tulila in mraz, mraz je bilo.

A v največji sili je pomoč božja najbližje.

Ondukajšnji notar, ki je že večkrat pomagal revni, delavni družini Navrétovi, jih je srečal in jih vzel za prvi čas pod svojo streho.

III.

Minilo je deset let.

Pred ponosno Repnikovo hišo je sedel na klopi zaraščen mož. Glavo mu je krilo širokokrajno pokrivalo, ob klopi je slonela palica, na kolenih pa je držal skledico, iz katere je hitro zajemal.

Bil je Repnik.

V svoji ošabnosti je živel dalje razkošno in zapravljal, kolikor je mogel. Iz navade, bahatosti in srditosti.

Niso ga ganile prošnje nesrečne žene. Kakor bi se bil zanalašč hotel ugonobiti, tako je ravnal.

Ženo so kmalu položili v grob in poslej je bil Repnik še bolj prost. Igral je in pil in pil in igral. Tako je šla polagoma živina iz hleva. Gozde in travnike je poprodal. Naposled so se oglasili še upniki in Repnikovina se je razlezla.

Še bi bil izhajal, a neka tajna moč mu ni dala. Šlo je dalje: pil in igral, igral in pil. Nevedé, kdaj, je postal berač. In vzel je palico pa šel za kruhom.

Danes sedi pred rodnim domom.

Razni spomini mu vstajajo v duši. Glasno mu zvené v uho besede nesrečnega Navrèta: „Bog vas ne kaznuj, oče! Da bi vam nikdar ne presedala koščena miza, zaradi katere pehate celo družino v nesrečo in bedo.“

Premišljal je, kaj naj bi bile pomenile one besede.

Iz zamišljenja ga vzdrami hlapec, ki je šel mimo.

„Taka miza pa ni prijetna, oče! Mari bi dejali skledo na klop, pa ne na kolena!“

„Hvala ti za pouk in opomin“, zavrne ga Repnik. „Veš, sedaj vem, kaj je koščena miza, katere sem nekdanj toliko želel! Moja kolena so miza, — koščena miza. — Z njimi moram držati skledo, ker druge mize nimam. O, Navrè je prav govoril! Preseda mi ta miza, res mi preseda! Saj je trda, pretrda — kdor jo mora rabiti!“

In pokašljevaje je drsal po vasi.

Andrej Rapè.

Jasni in temni dnevi.

(Povest v pismih. — Spisal Angelar Zdénčan.)

XII.

Ljubljana, dné 10. svečana 1886.

Ljuba mati!

Počasi se mi vrača v srce tolažba po izgubljenem očetu. Nisem se mogel izlepa privaditi misli, da ne bom nikdar več v življenju videl obličja svojega roditelja. Res je, da so zapravljali premoženje, a bili so bolj zapejlani. Vem, da niso delali iz hudobije. Nas otroke so pa pristrčno ljubili in lepo učili. Bog daj, da se snidemo vsaj spet nad zvezdami!

V šoli mi gre dobro in upam, da me boste podpirali še nekaj let: saj bo čimdalje boljše in lažje. Sedaj bom prosil za neko ustanovo, ki jo od-dajajo škof sami. Naš vodja so dejali, da me bodo priporočili.

Tudi brat Tone mi je poslal kratko pismo. Piše mi, da me bo po svoji moči podpiral. A toži, da je sedaj težko gospodariti, ker je vse zane-marjeno po rajnem očetu. Pa imam vendar najboljše upanje, da končam svoje učenje in se čez nekaj let posvetim stanu, kakor želim jaz in Vi.